

DE UITDEELING DER EEREBLIJKEN AAN INZENDERS OP
DE EERSTE ALGEMEENE TENTOONSTELLING VAN
NIJVERHEID EN KUNST.

(9 November 1866.)

De uitdeeling der medailles en getuigschriften aan de nijveren die door de jury waren bekroond, geschiedde op plegtige wijze, den 9 November.

Het feest werd vereerd met de tegenwoordigheid der Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Financiën, van Koloniën en van Marine, van den Burgemeester der Hoofdstad en vele autoriteiten en notabelen op verschillend gebied, leden der hoofdcommissie, van de jury en belangstellenden. Nadat de muziek, onder leiding van den heer Joh. M. Coenen, die voor deze gelegenheid eene nieuwe compositie ten gehoor bracht, de opening door de streeklendste toonen had aangekondigd, nam de Voorzitter en Hoofdcommissie en Directeur van het Paleis, Mr. J. A. van Eyk, het woord aldus:

„Mijne Heeren! Met reikhalzend verlangen werd de eerste tentoonstelling van Nederlandsche nijverheid en kunst in het Paleis voor Volksvlijt verbeid. Door velerlei omstandigheden had de stichting van dit gebouw eene reeks jaren gevorderd, en met ieder jaar was de wensch toegenomen, om in zijne zalen vereenigd te zien, wat Nederland op het gebied van nijverheid en kunst kan leveren.

„Geen wonder dan, dat de 21ste Junij 1866, waarop de tentoonstelling werd geopend, een gewichtige dag is in de geschiedenis van ons volk.

„En toch kenmerkte zich de plegtigheid van dien dag meer door statigen ernst, dan door blijde geestdrift. De feestvierenden mogten hier hunne verwachtingen bevredigd of overtroffen zien, helaas, geweldige stormen bedreigden den vrede van Europa, de gezondheid van ons en de onzen en de welvaart van land en volk.

„Van hier ook, dat de tentoonstelling in de eerste weken schaars werd bezocht, en de schoone onderneming gevaar liep, om voor een goed deel althans, te mislukken. Maar Gode zij dank! de gezigteinder helderde welhaast weer op; de oorlogsfakkels werden geblusht, de ziekte week, en uit alle oorden des lands en uit den vreemde kwamen belangstellenden naar dit Paleis.

„Ook het geëerbiedigde Stadhuis van Oranje bleef niet achter in het betuigen van belangstelling.

„Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, Eere-Voorzitter van het Bestuur dezer Maatschappij, bewees ons de eer de tentoonstelling te openen. Z. M. de Koning, beschermheer van het Paleis voor Volksvlijt, H. M. de Koningin, hunne K.K. H.H. de Prins van Oranje, Prins Alexander en Z. K. H. Prins Hendrik met Hoogstdezelfs Gemalin, kwamen de tentoonstelling met een bezoek vereeren.

„Van groot belang was deze tentoonstelling voor onze volksvlijt, en onberekenbaar zijn de gevolgen, die het talrijke bezoek voor den bloei en de veredeling der vaderlandsche nijverheid zal te weeg brengen.

„Tweemaal honderd zestig duizend bezoekers kwamen op de tentoonstelling, en, mogten niet aller wenschen kunnen bevredigd worden, zoo mag ik toch gerust verklaren, dat er voor allen ruimschoots gelegenheid bestond, om den weetlust te bevredigen, kennis te vermeederen en den smaak te veredelen.

„De plegtigheid van dezen dag, zal de kroon zetten op het volbrachte werk, maar het is niet aan mij om die te leiden.

„Ik kan slechts het welkom toeroepen aan de bekroonde inzenders en verder aan allen die hier tegenwoordig zijn, en tevens voldoen aan de behoefte van mijn hart, om een woord van erkentenis uit te spreken aan 's Lands Regering voor de krachtige ondersteuning ons verleend; aan de Leden en Secretarissen der Hoofdcommissie, die met Directeuren van het Paleis voor Volksvlijt de ontwerpen bernaamden, aan de Provinciale en Lokale Commissiën, die zich volijverig van hare taak kweten, om onze landgenooten tot inzending aan te moedigen, en daarin behulpzaam te zijn aan de Commissiën van rangschikking, die zich op uitmuntende wijze van haren moeilijken arbeid kweten; aan de Jury, die zich onverpoosd dagen achtereen met het onderzoek en de beoordeeling heeft bezig gehouden; aan de maatschappijen en particulieren, die door het verleen van vrachtvrij vervoer de toezending der voorwerpen bevorderden, en niet het minst aan de kunstenaars en industriëlen in den lande, die de vruchten van hunnen arbeid, ten nutte en genoegen hunner landgenooten wilden afstaan en van hunnen ijver op het gebied van vooruitgang doen blijken.

„Ik zoude het eene groote eer gerekend hebben (en gij allen voorzeker met mij) thans een Vorst van Oranje te mogen uitnoodigen, om de belooningen aan de inzenders uit te reiken, maar zoowel H.H. K.K. H.H. de Prins van Oranje, als Prins Frederik der Nederlanden, werden tot hun leedwezen verhinderd, deze plegtigheid met hunne tegenwoordigheid te vereeren.

„Welwillend heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken zich tot die taak bereid verklaard, en het is met erkentelijkheid daarvoor, dat ik de vrijheid neem, Zijne Excellentie uit te noodigen, tot die uitdeeling der toegekende medailles en getuigschriften over te gaan.”

De Minister, onmiddellijk aan dien wensch des Voorzitters beantwoordende, rigtte in de eerste plaats eene dankbetuiging tot den heer van Eyk voor zijne zoo welwillende toespraak, herinnerde van zijne zijde aan het feest der opening en bracht hulde aan Z. K. H. Prins Frederik, wiens tegenwoordigheid alstoen zooveel had bijgedragen tot het onvergetelijke van dien dag. Maar ook de heer Heemskerk moest op het donkere floers wijzen, dat over den aanvang der tentoonstelling was gespreid geworden, en wel in meer dan één opzigt. Dreigend zweefde op dat oogenblik de engel des doods boven het ziekbed van den man, die zoo veel, ja meer dan iemand tot de stichting van 't schoone Paleis voor Volksvlijt had verrigt en te naauwernood de bekrooning van zijnen wensch had mogen beleven. Buiten- en binnenslands deden zich redenen van bekommering en bezorgdheid op. Oorlogen, geruchten van oorlog, cholera en al de gevolgen van zooveel schrikbarende omstandigheden deden ernstig hun invloed gevoelen en werkten nadeelig op de eerste helft der tentoonstelling, tot dat gelukkig minder zorgvolle dagen aanbraken. Inmiddels echter had de Jury, door Z. M. met de beoordeeling der ingezonden voorwerpen belast, hare taak opgevat en voortgezet. Hare werkzaamheid strekte zich echter, volgens hare speciale roeping en lastgeving, ditmaal alleen tot de voortbrengselen der nijverheid, niet tot die der kunst, uit; van daar dat alleen industriëlen, geen kunstenaars, belooningen konden worden toegewezen. Spreker erkende dat door de tentoonstelling aan de bedoeling, waarmede de Regering en de wetgevende magt subsidie hadden toegekend, was voldaan. Mogten ook al bij enkele voortbrengselen, waarin wij zelfs boven de vreemdelingen uitmunten, enkele hooggevierde namen onder de inzenders ontbreken, waarvan welligt de betreffende korte tijd van voorbereiding de oorzaak was, of de wensch om kracht te sparen voor den internationalen wedstrijd ten volgende jare te Parijs te houden, — het ontbrak evenwel niet aan veel schoons en belangwekkends. Er was véél te prijzen geweest, veel vooruitgang in menig opzigt merkbaar. Getuige onder anderen de gouden medaille aan onzen stadgenoot A. Hohwü, den uitstekenden chronometer-fabriekant toegekend, en dezelfde onderscheiding zoo te regt gegeven aan het Topographisch Bureau bij het Ministerie van oorlog, voor de uitstekende kaarten op eene nieuwe, maar reeds algemeen gewaardeerde, allezins voortreffelijke wijze, bearbeid. Spreker kon niet in verdere details treden; immers bij zooveel schoons en

opmerkelijk zou hij alligt de vermelding van een of ander onwillekeurig kunnen verzuimen, en dat zou hem leed doen. Zwijgen mogt hij echter niet van de welwillende medewerking des Konings, die de prachtige zilveren zaalkroon en luchters, hem en zijner Gemalin door Amsterdam en Rotterdam ten geschenke gegeven bij gelegenheid van H. D. zilveren bruiloftsfeest, volgaarne had afgestaan, om als nijverheidsproducten van het edelst allooi op deze tentoonstelling te prijken. Spreker eindigde met namens Z. M. en de Regering dank te zeggen aan de Voorzitters en Leden der Hoofd- en Plaatselijke Commissiën en van de Jury en voegde daaraan zijn persoonlijken dank toe.

Daarna ging de Minister over tot het uitreiken der eereblijken, die, naar aanleiding van eenige wijzigingen, kort te voren, in de lijst der bekroonden gebragt, zich splitsten in:

2 gouden medailles,
122 zilveren "
231 bronzen "
303 getuigschriften.

Na dit hoofdgedeelte der plegtigheid nam de Minister nogmaals het woord. Zijne Excellentie verklaarde, dat hij met warme belangstelling deze taak had vervuld en eindigde met den wensch, dat Nederland's nijverheid en kunstkrachten mogen blijven voorwaarts streven, en evenzoo in den aanstaanden wedstrijd in de keizerstad mogen uitblinken als thans in Neerland's hoofdstad het geval was, de spreuk voor oogen houdende en waar makende: „steeds tot hooger!”

De heer van Eyk dankte daarop alle aanwezigen voor hunne opkomst, waarna de plegtigheid werd besloten met eene keurig uitgevoerde muziek door 't orkest en een deftigen maa'tijd van Bestuurderen en Autoriteiten.

Aan dit opstel voegen we toe de afbeelding van drie belangrijke voortbrengselen van nijverheid, die veler bewondering hebben weggedragen. De laatste twee daarvan eischen eene nadere beschouwing, omdat de schoonheid dezer vernuftige toestellen juist niet uit den uiterlijken vorm blijkt. Deze beide voorwerpen zijn de astronomische klok van den heer A. Hohwü en het uurwerk bewogen door electro-magnetisme van den heer de Jong.

De astronomische klok, N°. 662, van Hohwü te Amsterdam, is een meesterwerk, dat reeds eene Europeesche vermaardheid verwierf. Van Huhwü's astronomische klok getuigt onze sterrekundige Kaiser: „dat de wedergade daarvan niet of naauwelijks zoude kunnen worden aangewezen,” en „dat het tot de meest volkomene kunstgewrochten behoort, die immer uit menschenhanden gekomen zijn.” Zij stelt de beroemde pendules van Bréguet en Tiede in de schaduw, en kan met die te Kremsmünster en op de Poelkowa wedijveren.

De Amsterdamsche horologiemaker F. C. de Jong verdient eene plaats naast Hohwü, voor zijn (N°. 663) uurwerk bewogen door electro-magnetismus. Een kundig waarnemer heeft ons de volgende beschrijving ter inlassching aangeboden.

„Dit electro-magnetische uurwerk is ontegenzeggelijk een der schoonste vindingen. Het is met regt het eerste uurwerk van dezen aard, dat op de meest voordeelige wijze geheel in gang gehouden wordt door toepassing van electro-magnetismus. Drie maanden liep het, zonder dat het meer dan eenige seconden verloop had en wel door middel van een element Meidinger. De gang wordt in beweging gebragt en gehouden door den gecomponeerden secondeslinger, die eenmaal aangestooten, blijft voortbewegen door middel van een kleinen zeer zachten stoot, toegebragt door het sluitstuk van een electro-magneet. Deze impulsie is in geen deele belemmerend voor den vrijen gang des slingers en heeft eens plaats in de twee seconden, en dat dat wel met den gang des slingers mede, een voordeel boven alle werktuigen van deze soort van vroegere vinding. Laat ons trachten de beweging te verklaren. In fig. 1 stelt SS¹ een gedeelte van de slingerstang voor. De slingerbol weegt ca. 16 kilo, waardoor de slinger uit zich zelve een half uur voortbeweegt, dat

het voordeel oplevert om zonder stoornis van den gang als het noodig is, een ander element aan te brengen. MM¹ is de electro-magneet, die bij het sluiten van stroom het anker NN¹ aantrekt. Daardoor drukt de pen S op het hellend vlakje van het stukje T, dat bij V door een veer R aan den slinger bevestigd is. Die slinger wordt dan met de sterkte der veer, die zeer gering is, regts gedrukt, en deze kleine impulsie, zoo als gezegd. een, in de twee seconden, onderhoudt den gang. Het sluiten van den stroom wordt door den slinger zelve bewerkt op de volgende wijze. De batterij B is geplaatst onder het uurwerk in den voet der kast. De draad gaat van de eene pool over den electro magneet MM¹ naar de veer A C¹. Wordt nu C¹ door een tand van het rad G met de platina-punt op C gedrukt, dan gaat de stroom door naar E, van daar naar B terug, en het anker NN¹ wordt aangetrokken. Eene veer, die achter V R is geplaatst, dient om het weer af te trekken. Het is nu duidelijk dat de pen P van den pal EK elke twee seconden een tand beweegt, die dan ook beneden op een wigje dat aan het einde van C¹ onder den tand is, werkt, en, de veer cmlaag drukkende, den stroom aldus eens in de twee seconden sluit.

Fig. I.

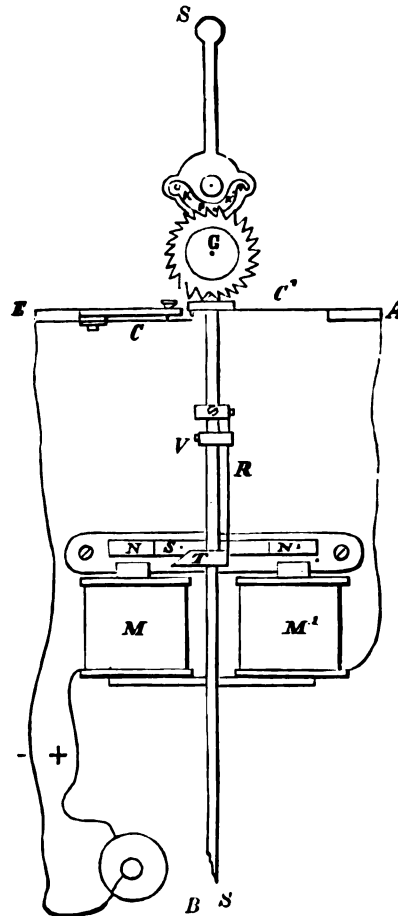
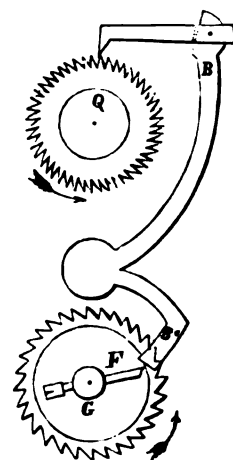

Fig. II.

„Fig. 2 toont het overbrengen der beweging van het gangrad (waarop een secondevijzer is gebragt) op het minuutrad Q. Er is een kleine arm F op dit gangrad G. Is dit rad rond geweest, dan zijn er 60 seconden, dat is een minuut, verlopen, en dan drukt de arm F op het stuk BB¹, dat door middel van Z het minuutrad een tand verzet. Daarop zit de minuutwijzer, die verder op de gewone wijs den uurwijzer beweegt.

„En hiermede achten wij de werking van dit vernuftig uitgedacht electro magnetisch uurwerk genoegzaam verklaard. De vinder heeft tegelijk een element zamengesteld, dat zes maanden constant werkt, zoodat dit werktuig, als reguleur ingerigt, steeds geregeld voortwerkt, als men slechts om het half jaar het element van die constructie met een versch verwisselt. Op de tentoonstelling heeft het weder van den aanvang af geregeld geloopt, door middel van een element Daniel en ook hier geen noemenswaard verloop gehad.”